

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.17 (3281) ●

● ПЯТНІЦА, 11 МАЯ, 2012

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Школьная парты пад адкрытым небам
Стар. 2

Бацькоўскімі дарогамі
Сыны братаў Савіцкіх — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны — усе як адзін звязалі свае лёсы з ваеннай медыцынай і дасягулі прафесійных вяршынь
Стар. 3

Тайны Налібоцкай пушчы
На Валожыншчыне ўпершыню адкрыты сезон “зялёнага палявання”
Стар. 4

ДОБРАЯ СПРАВА

У Каралеўшчыну захочацца вярнуцца

Пад Івянцом сотні маленькіх саджанцаў у недалёкай будучыні стануць лесам. У тым ёсць заслуга і прадстаўнікоў розных этнасуполак краіны.

Іван Ждановіч

Пэўна, нішто так не збліжае людзей, як сумесныя добрыя справы. Пазалетась упершыню прадстаўнікі этнасуполак разам напярэдадні Дня Перамогі высаджвалі дрэвы на Алеі памяці пад Мінскам, у Дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту. Летась там жа стваралі ўвесну прыгожую кветкавую клумбу. А сёлета вырашылі паўдзельнічаць ва ўсебеларускай акцыі Тызень лесу — супольна закласці ўчастак у гонар 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Па ўсмешках, з якімі сонечнай красавіцкай раніцай яшчэ ў Мінску падыходзілі энтузіясты да аўтобуса, было бачна: настрой ва ўсіх пазітыўны. Ды і лесаводы на чале з маладым дырэктарам Валожынскага лягаса Дзмітрыем Апанасенкам, што сустрэлі дэсант у Івянцы, заўважылі гэта, жартавалі: маўляў, дрэвы, пасаджаныя ў аўры сяброўства і згоды, зусім не хварэюць і растуць хутчэй.

“Апарат Упаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў, а таксама створаны пры ім Кансультатыўны міжэтнічны савет ніколі не застаюцца ў баку ад знакавых падзей, — так аргументаваў выбар месца прыкла-

На лесасадцы добра папрацавалі прадстаўнікі этнасуполак

дання інтэрнацыянальных сіл супрацоўнік апарата Упаўнаважанага Аляксандр Сасновіч. — Сёлета вырашылі: этнасуполкам пара выходзіць, так бы мовіць, на стратэгічны прастор. А разам

садзіць лес — гэта і прыемна, і карысна. Шкада, што справы не ўсіх адпусцілі ў Івянец. Энтузіязму ж было столькі, што, прызнацца, я перажываў, каб некаму не прыйшлося ехаць стоячы. Ды

некаторыя дабраліся ў Івянец на ўласным транспарце”.

Пад пасадкі гаспадары вызначылі нядаўна перададзены ў лясфонд участак амаль на два з паловай гектары паблізу вёскі

Зялёны падарунак нашчадкам

Каралеўшчына. Пасля інструктажу — а пры пасадцы лясоў скарыстоўваецца спецыяльнае прыладу, вядомыя як “меч Коласава” — усе разбіліся на пары. Мужчыны, хлопцы дружна ўзяліся за “мячы”, рабілі лункі пад саджанцы, а жанчыны і дзяўчаты апускалі туды карані кволых трохгадовых елачак, прывезеных з мясцовага гадавальніка. Украінцы, карэйцы, прадстаўнікі маладзёжнай суполкі рускіх “Румол”, старшыня армянскай дыяспары Георгій Егізаран ды і іншыя апанулі на акцыю святучнае нацыянальнае адзенне. Журналісты, якіх таксама прыехала нямаля, крыху збівалі працоўны рытм на доўгіх радах лесасадак, выбудоўваючы фотакадры. Іх упрыгожваў, дарэчы, і разложысты векавы дуб на ўскрайку поля. А “дэсантнікі” ахвотна ішлі на кантакт, адказвалі на пытанні, разумелі: пад Каралеўшчынай адбываецца важная дзея. Бо лес, калі яго даглядаць, будзе ўпрыгожваць гістарычны куток зямлі беларускай не адно дзесяцігоддзю. Можа, з часам туды на экскурсіі пачнуць ездзіць са сваімі сбрамі тыя, хто гэты лясок пасадзіў. → Стар. 4

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Імкненне да дыялога

Напярэдадні святкавання 20-годдзя ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Турцыя ў Мінску прайшла прэзентацыя зборніка “Сацыяльна-філасофскія аспекты вучэння Ф. Гюлена: погляд беларускіх вучоных”. Зборнік стаў явай дзякуючы супрацоўніцтву грамадскага аб’яднання “Дыялог Еўразія. Беларусь” і факультэта філасофіі і сацыяльных навук Беларускага дзяржуніверсітэта, а пабачыў свет у выдавецтве “Беларуская навука”.

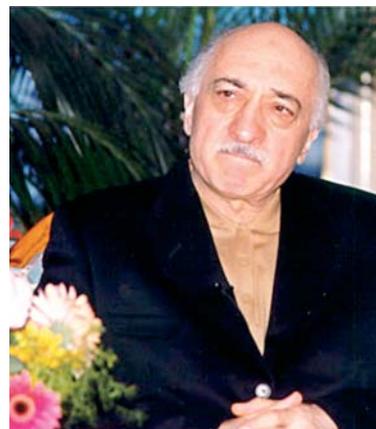
Людміла Малей

На прэзентацыі прысутнічалі многія аўтары, вядомыя ў беларускай навуцы людзі. Акадэмік НАН Беларусі Яўген Бабосаў, прарэктар Беларускага дзяржуніверсітэта культуры і

мастацтваў, доктар філасофскіх навук, прафесар Марына Мажэйка, першы прарэктар Беларускай дзяржакадэміі мастацтваў, доктар філасофскіх навук, прафесар Святлана Вінакурава, дэкан факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ, доктар

сацыялагічных навук, прафесар Анатолій Рубанаў расказаў, як стваралася кніга, раскрылі сутнасць гуманістычных ідэй Ф. Гюлена, якія набылі папулярнасць не толькі ў Турцыі, але і ў іншых рэгіёнах свету. Па меркаванні турэцкага асветніка, усе

бяодоты чалавецтва — ад невуцтва, непісьменнасці, адсутнасці дыялогу. Дзейнасць прыхільнікаў руху Гюлена скіравана на стварэнне ўстаноў, што даюць якасную асвету, спалучаюць адукаванасць з сапраўднай духоўнасцю і мудрасцю.

Фетухлах Гюлен

Дарэчы, сёння па ўсім свеце, на пяці кантынентах, дзейнічае больш за 500 такіх школ! → Стар. 2

ПАМЯЦЬ

Школьныя парты пад адкрытым небам

Нядаўна ў таварыства “Радзіма” прыйшоў ліст з Томска. У ім сваімі ўражаннямі ад наведвання нашай краіны падзяліліся журналісты Расіі, сярод якіх была і Таццяна Ермаліцкая з “Томскай недэлі”. Бадай, найбольш эмоцый выклікала ў расійскіх сяброў наведанне мемарыяльнага комплексу памяці дзяцей — ахвяр фашызму ў вёсцы Чырвоны Бераг Жлобінскага раёна Гомельшчыны. Там у 1943–1944 гадах змяшчаўся адзін з фашысцкіх донарскіх дзіцячых канцлагераў. Таццяна Ермаліцкая піша, што экскурсія па мемарыяле пакінула глыбокі след у сэрцы: “Калі ў баях гінучы салдаты, гэта балюча, але неак заканамерна. На тое яна і вайна... Але калі гінучы дзеці, гэта — наперакор усялякай логіцы і цвярозаму розуму”.

У канцлагеры ў Чырвоным Беразе ўтрымліваліся дзеці, у якіх бралі кроў для нямецкіх салдат і афіцэраў. Гэта быў зборны пункт для хлопчыкаў і дзяўчынак 8–14 гадоў, іх звозілі туды са Жлобінскага, Рагачоўскага, Добрушскага і іншых раёнаў Беларусі. “Дзеціям, якія прайшлі фашысцкае пекла” — гэтыя словы сустракаюць наведвальнікаў адкрытага ў 2007 годзе мемарыяла. Ён быў спраектаваны творчай групай вядомага беларускага архітэктара Леаніда Левіна. “Адкрывае” мемарыял тоненькая фігурка дзяўчынкі. Узнятымі над галавой рукамі яна нібы абараняецца ад жахаў вайны, і ў вачах яе — і боль, і страх. Каманьчыкі ж чырвонага колеру, на якіх яна стаіць, сімвалізуюць кроў дзяцей. У цэнтры кампазі-

Мемарыяльны комплекс памяці дзяцей — ахвяр фашызму ля вёскі Чырвоны Бераг

цыі “Плошча сонца”, а вакол яе — вялікі яблыневы сад.

Адзін з промняў ад “Плошчы сонца” вядзе ў звычайны школьны клас. Па прыступках паўкруглай лесвіцы наведвальнікі спускаюцца ў мінулае — страшэннае і маўклівае. Пад адкрытым небам стаіць 21 парты... На чорнай дошцы — тэкст з пісьма беларускай дзяўчынкі Каці Сусанінай, якое яна напісала з нямецкай няволі. Ліст быў знойдзены пасля вызвалення горада Лёзна ў 1944 годзе. Перад смерцю дзяўчынкі пісала бацьку. На канверце стаяў адрас: “Дзеючая армія. Палявая пошта №... Сусаніну Пятру”. Каця верыла, што тата атрымае ліст. Аднак ліст так і не дайшоў да адрасата: яе бацька і старэйшы брат

згарэлі ў танку пры вызваленні Магілёўшчыны ў 44-м... Нікога не засталася ў жывых з сям’і Сусаніных.

На другім баку класнай дошкі, на адвароце развітальнага ліста Каці Сусанінай — карта Беларусі. А на ёй тэя месцы, дзе пад час вайны змяшчаліся дзіцячыя лагеры: Малы Трасцянец, вёскі Палыковічы, Ала, Лучыцы, Скобраўка, Чырвоны Бераг, гарадскі пасёлак Парычы, пасёлак Азарычы, гарады Мазыр, Брэст. Усяго — 16 дзіцячых канцлагераў.

У самым цэнтры “Плошчы сонца” прадстае позірку “Караблік надзеі” — лёгкі, прыгожы, гатовы ў любую хвіліну панесціся па хвалях... На яго ветразях

— 24 імені дзетак, якіх фашысты не паспелі адправіць у Германію.

А на супрацьлеглай частцы мемарыяла змясціліся яскравыя вітражы з дзіцячых малюнкаў, якія сабраў пасля вайны адзін з мастакоў у разбураным Мінску. Дзіўна тое, што і ў жудасны час дзеці малявалі сонейка, кветкі, жывёл, птушак, казачных прынцэс і вясёлых клоўнаў... І мне нечакана падумалася: можна бясконца гаварыць пра жахі вайны і перачытваць гістарычныя артыкулы. А можна адзін толькі раз наведаць гэтыя яблыневы сад, школьны клас у Чырвоным Беразе — і сэрцам адчуць, што такое вайна.

Галіна Навіцкая, каардынатар праектаў таварыства “Радзіма”

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Дзякуй за Перамогу!

Кацярына Аляксандрава

У святочных урачыстасцях 9 Мая ў Гальяці ўдзельнічалі і суайчыннікі з беларускай суполкі “Нёман”. А гурты беларускай песні “Купалінка” і “Зорачкі” спявалі для ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны на адной з лепшых канцэртных пляцовак у гарадскім Парку Перамогі.

Сёлета артысты з ансамляў “Купалінка” і “Зорачкі” як заўсёды адказна рыхтаваліся да свята Вялікай Перамогі. На канцэрце яны прадставілі шмат новых нумароў. Пахвалявацца таксама давялося, бо выступалі ж на адной з цэнтральных канцэртных пляцовак горада, дзе звычайна паказваюць сваё майстэрства лепшыя творчыя калектывы.

Цёпла прымалі глядачы беларускіх спевакоў — гучна апладзіравалі, доўга не адпускалі са сцэны. Асабліва ж спадабаліся ім песні “Бацькаўшчына”, “Малітва за Беларусь”, “А ў Марусі хата...”, а таксама сольнае выступленне кіраўніка Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Нёман” Людмілы Дзёмінай з песняй “Удовы Расіі” з репертуара Людмілы Зыкінай.

Сярод глядачоў было шмат ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, некаторыя з іх вызвалілі Беларусь у 1944 годзе ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І беларускія артысты шчыра дзякавалі ім за гэта!

Разам з сябрамі

Суполка “Нёман” ладзіла канцэрт і выставу народных майстроў з нагоды Дня яднання Беларусі і Расіі

“Мы разам” — так назвалі праграму да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі арганізатары святочнай дзеі, актывісты беларускай суполкі. У канцэрце, акрамя гуртоў “Купалінка” і “Зорачкі”, удзельнічалі і юныя артысты з дзіцячага дома “Адзінства”, дзіцячага сада “Дзюймовачка”, вучні тальяцінскіх школ — партнёраў суполкі: дзіцячай музычнай школы №4 і дзіцячай школы мастацтваў імя Балакірава.

На свяце прысутнічаў і мэр гарадской акругі Сяргей Андрэеў, дэпутаты Самарскай губернскай думы, кіраўнікі дэпартаменту культуры. Сярод гасцей было шмат ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, многія з іх — даўнія сябры беларускай суполкі.

Шмат цёплых слоў было сказана з нагоды свята двух брацкіх народаў, шмат пажаданняў выказана. Дыпламы ад Самарскай губернскай думы за значны ўклад у развіццё і ўмацаванне дружбы народаў былі ўручаны дырэктару Дзіцячай музычнай школы № 4 В. М. Свердлаву, выкладчыцы харэаграфіі Дзіцячай школы мастацтваў Т. А. Казарынай, кіраўніку суполкі “Нёман” Л. І. Дзёмінай.

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Імкненне да дыялога

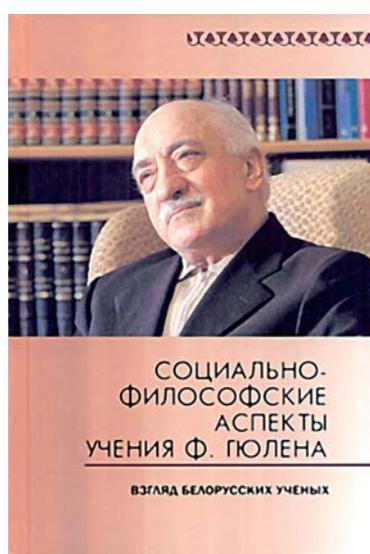
(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

І яны карыстаюцца вялікай папулярнасцю, пашыраюць ідэі цяргімаці і паразумення паміж народамі, прадстаўнікамі розных веравызнанняў. На думку мысляра, “сапраўдны мусульманін не можа быць тэарыстам, а тэарыст — мусульманінам”.

На сустрэчы гаварылася, што такія выказванні, дзе спалучаюцца рэлігійнасць, разуменне неабходнасці сацыяльных пераўтварэнняў, імкненне да дыялогу, асуджэнне тэарызму, блізкія беларусам, бо талерантнасць — гістарычная рыса нашага народа. Верацяргімаці, міласэрнасць, імкненне да ўзаемаразумення былі характэрнымі для такіх беларускіх асветнікаў, як Францыск Скарына і яго паслядоўнікі.

Падводзячы вынікі сустрэчы, дырэктар аб’яднання “Дыялог

Еўразія” Ісхан Дылекчы расказаў пра ўмацаванне і развіццё адносін паміж Турцыяй і Беларуссю. Спадар Дылекчы выказаўся за аб’яднанне намаганняў інтэлектуалаў у сумесным пошуку рашэнняў сацыяльных праблем. У гэтым кірунку шмат зроблена. Напрыклад, на турэцкую мову перакладзены раманы старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалая Чаргінца “Сыны”, іншыя кнігі. Пра сумесныя праекты, беларуска-турэцкія канферэнцыі, “круглыя сталы”, фестывалі гаварыў і рэктар Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя М. Танка, член-карэспандэнт НАН Беларусі Пётр Кухарчык. На сустрэчы быў прадстаўлены відэаролік аб сустрэчах беларускіх вучоных у Турцыі з грамадскімі дзеячамі, якія пашыраюць ідэі Ф. Гюлена.

Кніга, што выйшла ў Беларусі

Сустрэча сабрала вялікую аўдыторыю, прайшла ў добразычлівай атмасферы. Выступленні ўдзельнікаў прымушалі прысут-

ных задумацца над тым, што ўсе мы — жыхары адной планеты.

Да сказанага варта дадаць, што напрыканцы красавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіў шэраг урачыстасцяў, прысвечаных 20-годдзю ўстанавлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Турцыя. На адкрыцці фестывалю турэцкай культуры выступілі народныя танцавальныя калектывы з далёкай краіны, уручаліся ўзнагароды аб’яднання “Дыялог Еўразія” за ўклад у развіццё беларуска-турэцкіх адносін. Працавалі выставы “Свет Эбру” Ахмета Акюна і “Стамбул — сталіца цывілізацый” Мелікшаха Сайцюрка. Урачыстасці арганізавала аб’яднанне “Дыялог Еўразія” пры падтрымцы пасольства Турцыі ў Беларусі.

НАШЧАДКІ ПЕРАМОГІ

Бацькоўскімі дарогамі

Сыны братоў Савіцкіх — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны — усе як адзін звязалі свае лёсы з ваеннай медыцынай і дасягулі прафесійных вяршынь

Надзея Кузьмінічна, іх маці, у 24 гады стала салдацкай удавой. Яе муж загінуў у сакавіку 45-га, вызваляючы ад фашыстаў польскі Гданьск. Пасмяротна Аркадзь Савіцкі быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. А мужаў брат, Фёдар, хоць і паранены, ды жывы вярнуўся з фронту пасля Перамогі ў родную вёску Нічыпаровічы Шклоўскага раёна. Ён і стаў другім мужам Надзеі Кузьмінічнай, а пляменніку Валерку замяніў роднага бацьку.

З часам у адноўленай такім чынам сям’і нарадзіліся яшчэ тры хлопчыкі: Аркадзь, Леанід і Святаслаў. Іх бацькі, Фёдар Сямёнавіч і Надзея Кузьмінічна Савіцкія, працавалі настаўнікамі спачатку ў мясцовай школе, а потым і ў Шклове. Многія ведалі іх, паважалі ў горадзе і раёне, згадваюць цёплым словам і цяпер.

Добрую славу бацькоў прадаўжаюць іх сыны. Прычым усе чацвёра сталі ваеннымі медыкамі. Служыць ім даводзілася ў розных краінах, і ўсе яны цяпер — палкоўнікі медыцынскай службы. Дарэчы, і бацька Валерыя быў на фронце фельчарам, таму юнак першым, скончыўшы школу з залатым медалём, паступіў у Віцебскі медінстытут. З часам студэнтамі там жа сталі Аркадзь, потым Леанід і Святаслаў. Цяпер яны згадваюць, што і родны дзядзька іхні, брат Надзеі Кузьмінічнай, быў кадравым афіцэрам, штогод прыязджаў да сястры ў адпачынак. Прымяраючы

Браты Валерый, Леанід, Аркадзь і Святаслаў Савіцкія — ваенныя медыкі

дзядзькаву форму, браты, пэўна, і не ведалі, што выбіраюць свой армейскі лёс. Першым атрымаў афіцэрскія пагоны Валерыя, які пачынаў службу пад Пензай, Аркадзь “стартваў” у верталётнай эскадрылі ў Бабруйску. Леанід служыў спачатку ў ваенным шпіталі, што ў Паўлінава пад Баранавічамі. Тым жа шляхам пайшоў пасля заканчэння ваенна-медыцынскага факультэта Куйбышаўскага медінстытута Святаслаў: у 1975-м яго накіравалі ў медсанбат Групы савецкіх войскаў у Германіі. Дарэчы, так

атрымалася, што на тэрыторыі Германіі паслужылі ўсе чацвёра братоў. Кожны ўрэшце стаў спецыялістам сваёй справы: Валерыя — паталаганатамам, Аркадзь — тэрапеўтам, Леанід — хірургам, а Святаслаў займае адміністрацыйныя пасады.

Пасля развалу былога Савецкага Саюза ў Маскве засталіся служыць Аркадзь Савіцкі і яго брат Валерыя. Дарэчы, Валерыя Фёдаравіч мае ганаровае званне “Заслужаны ўрач Расійскай Федэрацыі”. Больш за трыццаць гадоў аддаў кожны з іх ваен-

най медыцыне. Цяпер абодва на пенсіі, але па-ранейшаму працуюць у сваёй прафесіі. Да таго ж у Аркадзя і двое сыноў далі клятву Гіпакрата.

А Святаслаў Савіцкі паспяхова кіруе адной з дзяржаўных медыцынскіх устаноў узброеных сіл Беларусі. Дарэчы, 432-і ордэна Чырвонай Зоркі галоўны ваенны клінічны медыцынскі цэнтр беларускай арміі добра вядомы ўсім вайскоўцам і ветэранам яшчэ з часоў вайны, яму сёлета — 207 гадоў. З братам працуе і Леанід Фёдаравіч, які да звальнення з

ваеннай службы ўзначальваў траўматалагічнае аддзяленне. Яму, дасведчанаму хірургу, прыходзілася рабіць аперацыі, ратаваць жыцці людзей у Эфіопіі, Нагорным Карабаху, Арменіі.

Саслужыўцы Святаслава Савіцкага сцвярджаюць, што ён, малодшы з чатырох братоў, увабраў у сябе лепшыя рысы старэйшых. Разважлівы і канкрэтны, як Аркадзь, рухавы і энергічны, як Леанід. Ад Валерыя “ў спадчыну” ён мае схільнасць да самааналізу і рашучасць дзеянняў у патрэбны момант. Таму і зрабіў сын салдата бліскучую ваенную кар’еру, мае нямала ўзнагарод, а за актыўны ўдзел у ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС Святаславу Фёдаравічу званне палкоўніка было прысвоена датэрмінова — і раней за іншых братоў. З-за гэтага жартам браты, бывае, называюць яго “старэйшым палкоўнікам”.

Па слядах Святаслава Савіцкага ідуць і яго сын Дзмітрый і дачка Вольга — маладыя ўрачы прадаўжаюць дынастыю Савіцкіх. Святаслава Фёдаравіча двойчы абіралі дэпутатам Мінскага гарсавета. Нядаўна заслужанаму работніку аховы здароўя Рэспублікі Беларусь палкоўніку медыцынскай службы Святаславу Савіцкаму споўнілася 60 гадоў. За святочным сталом сабраліся разам з іншымі гасцямі і чатыры сыны салдатаў Перамогі.

Леанід Прышчэпа, палкоўнік запаса

ЛЁСЫ ЛЮДСКІЯ

Дабрыня мацней варожасці

Незвычайная гісторыя адной сялянскай сям’і

Лявон Целеш

У дні Вялікай Перамогі мы памятаем: трагічны лёс “вогненнай” Хатыні зведла каля 200 беларускіх паселішчаў. Яны таксама былі знішчаны карнікамі разам з жыхарамі і назаўсёды зніклі з твару зямлі. Больш за 8 тысяч вёсак былі спалены, а жыхары іх вывезены ў Германію. Яшчэ жывыя нашчадкі тых, хто перажыў вайну. Адну з гісторый расказала мне завуч Вялікасельскай сярэдняй школы, што на Дзяржыншчыне, ураджэнка Стаўбцоўскага раёна Наталля Макась.

Дзед Наталлі Іосіфаўны, Пётр Пятровіч Мусік, быў старэйшым у сям’і, жывіў з бацькамі ў вёсцы Ферма (цяпер не існуе), што на Стаўбцоўшчыне. Яе бабуля, Марыя Нікадзімаўна, жыла ў суседняй вёсцы Церабейнае, недалёка ад Налібакаў. Пазнаёміліся яны, пакахалі адзін другога і перад вайной пабраліся шлюбам. І хаця дзяўчына каталічка, а юнак праваслаўны, бацькі не

былі супраць: на Беларусі спрадвеку мірна ўжываліся людзі розных веравызнанняў. Маладыя дружна жылі ў бацькавай хаце Пятра, у 41-м у іх нарадзілася дачушка Лёня. Калі ж пачалася вайна, акупанты ўсталёўвалі свае парадкі. Адбіралі моладзь для адпраўкі на прымусовыя работы ў Германію, забралі і Пятра, і яго брата Яся. Марыя ж адна гадала дачку. Неяк на Масленіцу ў іхнюю хату зайшоў нямецкі салдат. Марыя была з дачкой, а яе свякруха, Марыля, пякла бліны. У адрозненне ад іншых захопнікаў, ён аказаўся чалавекам з добрай душою: не патрабаваў, а папрасіў, каб яго пачаставалі блінамі. Пакуль жанчыны завіхаліся ля печы, салдат забавляўся з немаўлём. Яго і пачаставалі блінамі. І так сталася, што менавіта той выпадак і адыграў значную ролю ў будучым лёсе Марыі і яе Пятра.

У 1943 годзе фашысты пачалі здзяйсняць на тэрыторыі Беларусі тактыку “выпаленай зямлі”. Пад дуламі аўтаматаў яны сагналі жыхароў шэрагу вёсак Стаўбцоўшчыны ў адно месца, а вёскі спалілі. І ўсіх, у тым ліку Марыю з дзіцем,

Пётр Мусік з жонкай Марыяй і дачкой Лёняй. 1945 год.

бацькоў Пятра, пехам, за 40 кіламетраў, пагналі ў Стоўбцы. Там усіх загрузілі ў таварныя вагоны і вывезлі ў Германію. Так Марыя з дачкой апынулася ў нямецкім лагэры, за калючым дротам. Судзішала яе хіба тое, што побач былі свёкар і свякруха, аднавяскоўцы, якія дапамагалі даглядаць дачку, калі яе адпраўлялі на работу да мясцовага

памешчыка.

Неяк Марыя працавала ў гаспадары, які вырошчваў у цяпліцы ружы. І да яго якраз прыехаў з фронту, пасля ранення, на адпачынак сын. І вось цуд: ён пазнаў Марыю, якая не пашкадавала яму бліноў! Расказаў пра тое бацьку. Памешчык зацікавіўся той гісторыяй, а яго стаўленне да Марыі стала больш лагодным. Яна ж не ведала, дзе знаходзіцца яе Пётр, і аднойчы адважылася звярнуцца да баўэра з просьбай: дапамагчы даведацца, дзе ён. А калі жывы, то пасадзейнічаць, каб ён быў побач з сям’ёй. Гаспадар у хуткім часе ўжо ведаў, што Пётр працуе на поўначы Германіі, на прадпрыемстве па драбленні камяняў. Дзякуючы намаганням немца ў хуткім часе Пётр апынуўся побач з жонкай, дачкой і бацькамі. Немец навіў даведкі і пра Яся: яго ўжо не было ў жывых.

У Германіі яны дажылі да Перамогі, і 9 мая 1945 года Пятра з Марыяй і ўсіх іх родных вызвалілі амерыканцы. Тры месяцы пратрымалі ў фільтрацыйным лагэры ў нямецкім горадзе Мальхін. Прапаноўвалі ім не вяртацца на Радзі-

му, выбраць для жыхарства іншыя краіны: ЗША, Аўстралію, Канаду... Але бацька Пятра за ўсіх адказаў, што яны хочуць толькі дадому, у родную Беларусь.

...Іх сустрэла папалішча, толькі дзе-нідзе ўзвышаліся абгарэлыя коміны. Мужчыны знайшлі прыхаваны ў зямлі інструмент, набылі лес, і на падвор’і ў хуткім часе збудавалі невялічкую хатку, дзе жыло 10 чалавек. З часам пабудавалі больш прасторнае жылло: жыццё пачынала наладжвацца. А ў 48-м у сям’і Пятра і Марыі з’явіўся хлопчык Іосіф — будучы бацька маёй апавядальніцы.

Павагу і любоў да продкаў Наталля Іосіфаўна перадае ў спадчыну дочкам: Алёне, вучаніцы беларускай гімназіі Дзяржынска, і Вікторыі, якая ўжо студэнтка Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі. Дарэчы, муж Наталлі Іосіфаўны — таксама са стаўбцоўскіх мясцін, дзе прайшло жыццё бабулі і дзядулі Наталлі Іосіфаўны, дзе нарадзілася яна сама. Жывуць жа яны з мужам, як і іх продкі, дружна, кахаючы адзін другога і ў клопатах пра будучыню дзяцей.

ДОБРАЯ СПРАВА

У Каралеўшчыну захочацца вярнуцца

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А мясціна таго, паверце, варта! Як мне ўдалося высветліць, у гэтай вёсцы, што непадалёк ад Налібоцкай пушчы, пэўна ж, не выпадкова з'явілася некалі адметная назва. Кароль Ягайла, князь Вігаўт, напэўна ж, бывалі там. На Валожыншчыне і цяпер пушча магутная, раней была яшчэ большай. Мясцовыя краязнаўцы лічаць, што менавіта княжацкія і каралеўскія паляванні, якія там ладзіліся, паслужылі асновай для стварэння беларускім гуманістам Міколам Гусоўскім літаратурнага шэдэўра, вядомага як “Песня пра зубра”. І хоць прадаўжаюцца спрэчкі пра тое, дзе менавіта праходзілі паляванні, і на зубра або ўсё ж на тура ці бізона палявалі высакародныя асобы і адкуль родам сам Гусоўскі, аднак назіралася нямала фактаў, якія сведчаць: родавыя карані слыннага творцы — з тых васьці прыналібоцкіх мясцінаў, з берагоў рэчкі Усы. А па назве рэчкі ён, пэўна, і ўвайшоў у гісторыю як Гусоўскі.

Грэкі, чувашы, рускія, украінцы, азербайджанцы, карэйцы, літоўцы і прадстаўнікі іншых народаў пасадзілі сотні дрэўцаў каля

На пасадцы дрэваў працуюць беларускія украінцы

Каралеўшчыны. За працай маглі бліжэй пазнаёміцца, даведацца нешта цікавае адзін пра аднаго, пра звычкі народаў. Старшыня Кансультаўнага міжэтнічнага савета Георгій Егізаран, які ўдарна папрацаваў у пары з прадстаўніцай літоўскай дыяспары Відай Карачун (удваіх высадзілі каля 200 дрэўцаў) заўважыў, што, закладваючы рады елак, людзі “нават неяк парадніліся”.

А пазней госці мелі магчымасць пераканацца, што землякі

Міколы Гусоўскага — таленавітыя ва ўсім. Ім паказалі, як прыгожа працуюць у Івянецкім цэнтры рамёстваў каваль у кузню, ганчар у майстэрні. Некаторыя, акрамя смачных цукерак мясцовай кандытарскай фабрыкі, куплялі ў гасцінным мястэчку вялікія драўляныя лыжкі ў разбярца па дрэву, ручнікі ў мясцовай ткачыхі. Няма папрацавалі, каб гожа сустрэць гасцей, актывісты мясцовай суполкі аб'яднання “Саюз палякаў на Беларусі” на чале са Станісла-

вам Бурачэўскім. Ён, дарэчы, кіруе і Івянецкім Домам культуры, у якім ладзіўся святочны “Канцэрт дружбы”. На сцэне гучалі польскія песні ў выкананні мясцовых спявачак, дзяўчаты танцавалі пад музыку “Паланеза Агінскага”, іх змянялі нумары гасцей — карэйскага ансамбля танца “Арыранг”, песні спевака-украінца Уладзіміра Лашака. Ёсць яшчэ ў Івянцы, як пераканаліся глядачы, і адметны гурт цыганскага танца “Ромалэ”, а спявачка з Валожына Тамара Язерская, украінка па нацыянальнасці, хораша спявала песні свайго народа. Як слушна гаварыла вядучая канцэрта, галасы розных культур і народаў разам утвараюць суладную мелодыю, хораша і вольна гучаць на беларускай зямлі.

На сустрэчы з мясцовай інтэлігенцыяй у Доме польскім госці дзякавалі гаспадарам, прадстаўнікам лясгаса і мясцовай улады, Саюза палякаў на Беларусі за магчымасць і папрацаваць, і пазнаёміцца з адметнай культурай беларускага мястэчка. Што ж, цяпер у тых, хто пакінуў у Івянцы, Каралеўшчыне часціну сваёй працы і душэўнага цяпла, ёсць нагода туды яшчэ не раз вярнуцца.

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

У вясёлых майскіх карагодах

Рэгіна Гамзовіч

Назва гэтага месяца — май — у сучаснай беларускай літаратурнай мове паходзіць з лацінскай. Старажытная ж назва — травень — адпавядае стану прыроды ў гэтую пару. Менавіта цяпер зямля пакрываецца травой.

1 мая — прысвятак Кузьма — падказвае селяніну, якія віды работ трэба выконваць у полі і на агародзе. Вядома ж, што “май Кузьма з морквінай сустрэчае, а Пахом (28 мая) з агурком праводзіць”. Сеюць, асабліва ў поўню, не толькі моркву, але і іншыя караняплоды, а таксама часнок.

5 мая — язычніцкае свята ў гонар багіні Лялі, дачкі Лады — Ляльнік. Яна апекавалася вяснова-летняй урадлівасцю і была таксама апякункай вяселляў.

6 мая — Юрай, даўняе земляробчае свята першага выгану кароў на пашу. Хрысціянскі Юрай замяніў язычніцкага Ярылу, апекуна ўрадлівасці і кахання, сына Лады і Дажбога (бога сонца). Выганялі каровак на юраўскую расу з малітвамі і замовамі. Існавалі і

Абрад “Карагод” у вёсцы Пагост

НАВАКОЛЛЕ

Тайны Налібоцкай пушчы

На Валожыншчыне ўпершыню адкрыты сезон “зялёнага палявання”

Іна Ганчаровіч

У Валожынскім раёне стартаваў інавацыйны праект, цікавы для многіх аматараў прыроды. Пад час “зялёнага палявання”, якое ладзяць супрацоўнікі Рэспубліканскага ландшафтнага заказніка “Налібоцкі”, у аб'екты фотаапарата можа трапіць адна з самых буйных птушак, якія жывуць на тэрыторыі Еўразіі: заходнеўрапейскі глушэц. Заказнік — першае і пакуль адзінае месца ў краіне, дзе альтэрнатывай паляванню са стрэльбамі сталі арніталагічныя туры і назіранні. Прычым выбар і месца, і аб'екта — не выпадковы, бо менавіта ў Мінскай вобласці, на Валожыншчыне, праходзіць усходняя мяжа распаўсюджвання экзатычнай птушкі.

Калісьці самая буйная баравая дзічына — а глушэц-самец можа дасягаць і метра ў даўжыню, важаць каля 6 кілаграмаў — даволі часта сустракалася ў Налібоцкай пушчы. Глушэц лічыўся самым

каштоўным паляўнічым трафеям. Але на працягу апошняга стагоддзя колькасць птушак катастрафічна знізілася. Па падліках вучоных, у свеце ацалела толькі некалькі тысяч заходнеўрапейскіх глушцоў, прычым асноўная папуляцыя — у Беларусі. І нягледзячы на тое, што глушэц уключаны ў спіс ахоўных відаў Міжнароднага саюза аховы прыроды, у Беларусі ён па-ранейшаму — паляўнічы від. Каб зберагчы яго і прыгтым даць магчымасць пабачыць гэтага гіганта з птушынага царства, супрацоўнікі арганізацыі “Белдзяржпаляванне” і арганізавалі “зялёнае паляванне”.

“Асноўная ідэя праекта — знаёміць аматараў прыроды з унікальнай птушкай, а яшчэ зрабіць усё, каб захаваць яе папуляцыю для нашчадкаў, — адзначыў вядучы інжынер “Белдзяржпалявання” Васіль Шакун. — На “паляванне” запрошаны пакуль толькі жыхары Беларусі. Мы апрабоўваем праект

Лясны спявак поўны птушынага гонару

на айчынных фотапаляўнічых і шчырых аматарах прыроды. І жадаючых пачуць глушчовыя песні, сфатаграфавачь глушца аказалася вельмі шмат”.

Як арганізана справа? Тур двухдзённы, падзелены на дзве часткі. У першы дзень увечары — праслухоўванне: турысту паказваюць месца пасадкі глушца на дрэва, на мове

паляўнічых гэта “вячэрні подслух”. На наступны дзень уранні пачынаецца галоўнае. “Гэта ўнікальная магчымасць — пачуць, як у мёртвай цішыні нараджаецца глушчова песня, — расказвае пра птушыны рытуал Васіль Шакун. — Спачатку глушэц пстрыкае ці клэкае рэдка, затым усё часцей. У песні ёсць розныя стады, калены. Звы-

чайна яна гучыць з перапынкамі, але калі глушэц распяваецца, то паўзаў паміж спевамі амаль няма”. Спецыяліст перакананы, што “зялёнае паляванне” можа прыносіць значна больш задавальнення, чым традыцыйнае, бо дзякуючы фотатэхніцы лясны спявак надоўга застаецца ў памяці і ў гісторыі.

Ёсць у Налібоцкай пушчы і шмат чаго іншага, цікавага для турыстаў. Можна, напрыклад, паўдзельнічаць у зімовым падліку звяроў і птушак, прайсціся экалагічнымі сцежкамі, па следзе ваўка ці паназіраць за жыццём воўчых вывадкаў. Некаторым падабаецца слухаць рыкі аленяў і ласёў, наведвацца да зуброў. Цяпер супрацоўнікі “Белдзяржпалявання” заняты яшчэ адной цікавай справай: сумесна з актывістамі Федэрацыі велатурызму рыхтуюцца правесці веларабег па Налібоцкай пушчы. Самыя падрыхтаваныя турысты апрабуюць і самы доўгі маршрут, даўжынёй каля 200 кіламетраў.

спецыяльныя магічныя дзеянні. Клалі, напрыклад, на парог хлява цэп, на якім замыкалі замок, — каб замкнуць пашчы ваўкам. А цэлае курынае яйка патрэбна было для таго, каб карова засталася летам здаровай. У якасці абярэгаў былі ніты ад кроснаў.

Кармілі рагулю храшчыкам, спечаным у Серадпосце. Частавалі пастухоў, якія на пашы таксама рабілі абрадавыя ахоўныя дзеянні. Існаваў звычай качацца па юраўскай расе — для добрага здароўя, бо яна лічыцца гаючай.

На Тураўшчыне 6 мая праводзілі абрад “Карагод”. Жанчыны і дзяўчаты выходзілі ў поле, дзе пасеяна азімае жыта або пшаніца, з вялікім караваем. Заклікалі Юр’я “адамкнуць зямліцу, выпусціць расіцу”, вадзілі кругавыя карагоды ў полі і абыходзілі з такім жа карагодам усю вёску (Юраўскае валацобніцтва). Асноўны падарунак удзельніцам абраду ў гэты дзень — пірагі і яйкі цотным лікам, каб дзяўчаты знайшлі сабе пару і прадоўжылі род.

У жывым бытаванні абрад захаваны ў вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці і ўзяты пад ахову дзяржавы, яму нададзены статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі.